

Az augusztus 18-i bombamerénylet Konstantinápolyban.

A merénylet színhelye a bombavetés után.

— A londoni „Graphic” rajza. —

Néhány héttel ezelőtt, épen a mi dicsőségesen uralkodó királyunknak születése napján szenzációs esemény zavarta föl nyugalmaiból Konstantinápoly lakosságát. A porta nagyvezéri departementjában, délutáni három órakor épen minisztertanácsot ült a kormány a nagyvezér elnöklete alatt, midőn egyszerre rettentő dőrej rázta meg az épület falait. Közvetlenül ama helyiség

alatt, a hol a minisztertanácsot tartották, bomba robbant fel s egy pár embert megölt, többeket megsebesített, ajtókat, ablakokat és épületfalakat megrongált.

Óriási zürzavar keletkezett. A miniszterek szörnyen megrémültek. Azt hitték, hogy a török-görög béketárgyalások lefolyásával elégedetlen „ifjú-török“ párt követett el merényletet. Csakis a hadügyminiszternek, Riza pasának s a belügyminiszternek, Memhud pasának volt elég bátorsága kimenni, a hivatalnokokat megnyugtatni s a sebesülteket kihallgatni. Csakhamar kiderült, hogy a merényletet az elnyomatás és üldöztetés által kétségbeesésbe sodort örmény összeesküvők követték el. Még aznap elfogták az állítólagos merénylest s a rákövetkező napokon mintegy százötven örmény férfiút és nőt, a kik közül legalább ötven igen valószínűleg tagja a titkos forradalmi comitéknek. Lakásaikon, melyek szerte vannak szórva a város európai és ázsiai negyedeiben, bombákat s azok készítéséhez szükséges robbanó anyagokat találtak. A gyanúba vett örmények közül egy, Vártán, kit a „Rue de Pologne“-ban akartak letartóztatni, önkezeléssel vetett véget életének.

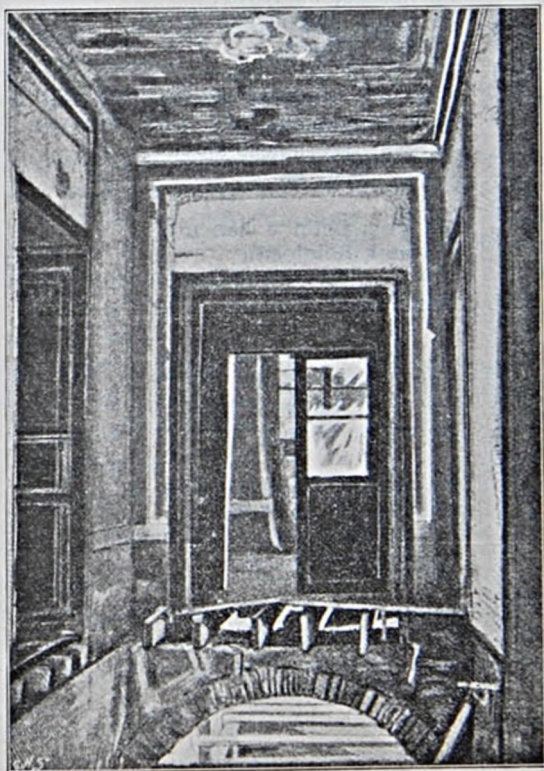
A letartóztatottak közt volt a „Troság“ (zászló) titkos bizottságnak két vezető tagja is. Az egyiket egy homokszállító vitorlánhajón fogták el, a másikat, Hánumján Szárkisz, a bizottságnak alighuszonhárom éves elnökét, a galatai Tulumba-utczának egyik étkező helyiségében. A szerencsétlen ifjú egyike a legműveltebb örményeknek, anyanyelvén s a törökön kívül tökéletesen beszéli a görög, franczia, angol és német nyelveket is. Hosszabb ideig tartózkodott Francia- és Angolországban s legutóbb Oroszországban. Ott kapta a titkos bizottságtól azt az utasítást, hogy a merénylet idejére jelenjék meg a török fővárosban.

A bizottság utasításait a konstantinápolyi „végrehajtó tagok“ egy Száhág nevű gazdag örmény útján vették, a ki az Ainali-Tseszme utczában, az angol nagykövetség tözomszédságában lakott. A rendőrség megmotozta a lakását s több forradalmi iratot talált, Száhág maga azonban már néhány nappal előbb gőzhajóval Odessába

utazott el. Megmenekült a rendőrség kezei közül a forradalmi comiténak egy másik vezető tagja is, kinek a perai Aleoni-utca első számú házában volt a lakása.

A török kormány nem ismételtette ezúttal az ártatlanoknak azt a tömeges lemészároltatását, mely a múlt esztendőben előfordult hasonló merénylet alkalmából vérfürdővel árasztotta el Konstantinápoly utcáit s az egész civilizált világban oly méltó felháborodást keltett. A rendőrség meghagyta a lakósságnak, hogy senkit sem szabad bántani, s a mohammedánok nem is követtek el semmiféle erőszakoskodást. Hogy a fogságba hurczolt szerencsétlen vérrokonainkra mi sors vár, nem nehéz elképzelni.

m. a.

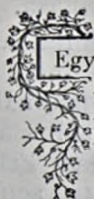

Folyosó és szoba a robbanás közelében.

— A londoni „Graphic” rajza. —

A szem.

— Castell. —

Egy épület homlokzatán
Két ablak diszeleg,
Azon keresztül a világ
Ki- és benézeget.

Festő szünetlen ott honol
S varázs-ecsetje kész
Lefesteni mind azt, a mit
Teremte égi kéz...

Ez szögletes, amaz kerek,
Ez hosszú, az rövid;
Ki tudná megnevezni mind
Alakját, színeit.

Büvész a festő és csodás
Az ő művészete, —
Tárgyát egy lencse-alakú
Üvegre festi le.

Mit érez benn a ház ura,
Föltűnik homlokán
S a ki előtte elhalad,
Meglátja ablakán...

Ha örvendez az ur maga,
Vagy bánat éri őt, —
Az ablak tükrén látni a
Keservet, örömet.

Ha az idő szép és vidám,
Fénylők az ablakok;
De ha vihar van, fagy, havaz,
Legott homályosok.

És ha az élet véget ér,
Halál rá gyászt borít;
— Több fény már úgy se kell neki —
Az ablak eltörik!...

Simay Gergely.

Luszinián Leo síremlékénél.

Diderot azt mondja, hogy mindnyájan egy halálos betegségben szenvedünk és ez az élet; de az sem szenvedhet kétséget, miszerint a halál az egyéni lét kikerülhetetlen tragédiája. És annál fölségesebb az élet elmulása, annál ragyogóbb a nemlét gloriája, minél nagyobb a szellem, mely porhüvelyéből kiröppen.

Ha végigjárjuk a világvárosok muzeumait, megtekintjük a nevezetesebb szoborműveket, történeti emlékeket és épületeket, mindenütt a szellemóriások dicső emlékezetével találkozunk.

Nagy férfiak, ha életükben nagyok is voltak, de egy-két öltő távlatán át még egyszerre megnőni látszanak, a századok pedig nemcsak hogy megtiszszerezik nagyságukat, hanem legendaszerű dicsfénynyel övezik a személyük iránt késő unokák által táplált csodálatot.

Ez a csodálat a vallásos rajongással párosulva már eleve szentté is avat egyeseket, s a néphiedelem és képző-erő elérhetlen magas félisteni piedesztálra emeli a köznapiságból kivetkőzött vezéralakokat, a földi salaktól megtisztult legjobbjainkat.

A halál az a rosta, mely az emberanyagot a gyarlóság polyvájától megtisztítani törekszik.

Igy kerülnek fejedelmek, hadvezérek nagy szónokok és tudósok s a toll és művészet korszakot alkotó bajnokai haláluk után a halhatatlanság birodalmába.

A halál még a bűnös egyénnel is kiengesztel, a középszerű életet is besugározza; a tehetséget nagyobb-nak tünteti fel s a valódi nagyságot aztán pláne felmagasztalja.

Ez a tisztító hatás, mely a szemfedővel még az emberi gyarlóságokra is fátyolt borít, sőt kirívó hibáinkat is szív- és értelmi világunk górcsőven át megnagyobbított erényeivel úgyszólván ellensúlyozza: a halálnak bizonyos fönséget kölcsönöz.

Innen ered a latin közmondás: „De mortuis nil nisi bene.“

A párizsi könnyűvérű uracs az egyszerű munkás koporsója előtt is megemeli újdonaúj fényes czilinderjét, s az egyszerű svábasszony vagy oláh fuvaros szintén keresztet vet magára az aradi vértanúk vesztőhelyén felállított emlékoszlop előtt.

A halál révén fakad az emberi érzelmek két legnemesbike u. m. a kegyelet és a hála. E két érzelem szüli a családban elhunyt szeretteink emlékének a kultuszát, s ugyanezen tiszteletreméltó érzelmek megnyilvánulásaként tekintendők a pazarabbnál pazarabb síremlékek, szobrok, emléktáblák és mauzoleumok művészi alkotásai.

Ha valaki megtekintette a párizsi Père-Lachaise-t vagy a genuai Campo Santo-t: annak lelkében kitörülhetlenül bevésődhetett a halottak kultuszának külső jelekben való legfönségesebb megörökítése.

Végakarata szerint a Szajna partján pihenni kívánt I. Napoleonnak, egyszerűségében is fejedelmi szárkofágja a szó legnemesebb értelmében megilletődő hatást gyakorol a legelfásultabb kebelre is, valamint a turini Via dei Mille 22. sz. ház emléktáblájánál önkénytelenül kalapunkhoz nyulunk e név előtt: Luigi Kossuth.

Legutóbbi francia- és olaszországi utazásomban többek közt két fejedelmi temetkezési helyet, illetve kriptát volt alkalmam megtekinteni, u. m. a Turintól tíz kilométernyire fekvő Supergai bazilika ¹⁾ sírboltját, hová a szárd királyi család temetkezett, és Párizs mellett St.-Denis-t, melynek főtemplomában a francia uralkodóház tagjainak szárkofágjai vannak elhelyezve. St.-Denis egy 50 ezer lakosságú csinos város Párizstól északra a Szajna jobb partján; nagy ipari központ számos vasöntő telepekkel és vegyiszerek gyártásával.

E szajna menti város legnagyobb nevezetessége a bazilikája a francia királyok sírjaival. De valaki azt kérdehetné, hogy mennyiben érdekelheti mindez az „Arménia“-t?

¹⁾ A 672 m.-nyire a tenger színe felett emelkedő gyönyörű templom tornyából a Monte-Cervino (Matterhorn) hegyesúcsát és a milánói dóm piramisait is feltűnő nagyszerű látképben gyönyörködhetni.

Az előrebocsátottak igenis szerves összefüggésben állanak azzal a körülménnyel, mely minket magyar-örményeket, mint a halottak kultusza iránt különösen fogékony népet, St.-Denis iránt legfőbb kegyeletre készítet.

Párizs városa első püspökének, Szent-Dénésnek a sírja felett emelkedő 3 hajójú szép gothikus templomban¹⁾ van az utolsó örmény király, VI. (Luszinián) Leo szarkofágja is felállítva.

* * *

St.-Denisben népünnep volt, az utczákon felállított czímerpajzsos árbo cz-oszlopokról zászlókat lengetett az enyhe nyári szellő, a midőn Párizsból az északi vasúton $\frac{1}{4}$ óra alatt oda kirándultam. A verőfényben ragyogó főutczán végighaladva, nemsokára egy szabad térre értem, hol az egy tornyú híres bazilika emelkedik.

Ez a templom az évszázadok során rajta eszközölt számos javítások, az itt-ott zavaró hozzátoldások daczára még ma is meglepően szép homlokzatával bilincsel le, mely Suger apát idejéből (1140) változatlanul fenmaradt, és csupán a három kapúnak a Szent-Dénés életéből meritett szoborképei kerültek avatatlan kezekbe, a mennyiben napjainkban azokat elég kevés műérzékkel javították át.

A templom egyik mellék-kapúja gyász-posztóval volt bevonva s nemsokára megtudtam, hogy egy helybeli tekintélyes polgár temetésére készülnek.

Csak a magas ablakok színes üvegekpein átszűrődő napfény enyhítette komor föntségét annak a félhomálynak, mely a csúcsives templomokat rendesen uralni szokta.

A gyászszal behúzott oltár és padok még komorabbá tették az első benyomást, a midőn Luszinián Leo sírját indultam fölkeresni.

¹⁾ Az eredeti kápolna Kr. u. 275-ben épült, melynek helyébe I. Dagobert, a midőn a st.-denisi benedekrendi apátságot 638-ban alapította, egészen új nagy templomot emelt. A longobárdok elől ide menekült II. István pápa itt koronázta meg Kis Pipint fiaival együtt. A bazilikával szomszédos, XIV. és XV. Lajos által átalakított ősi apátság épületeiben jelenleg a becsületrend saját vagyonából katonatiszti leánynevelő intézetet tart fenn. A bazilika 1895 óta, mint plebániai templom szerepel.

Bárány Lukács, sz.-ujvári örm. kath. főesperes-plebános leírása¹⁾ után azonnal ráakadtam a korláttal elzárt sirokon kívül a főoltártól balra eső legelső fülkében.

Ez az ugynevezett Szt-Háromság kápolnája (Chapelle de la Trinité), mert a most már nem létező hasonló nevezetű régi kápolna helyén áll, de egyúttal megjegyzem, hogy e fülkét a templomőr Luszinian-kápolnának nevezte, mely elnevezés a mai állapotnak tényleg meg is felel. Ebben a kis fülkében 3 szarkofág foglal helyet u. m. az előtérben Valois Károly † 1346, és neje Mária, spanyol kir. hercegnő † 1370; a háttérben pedig kissé balra harmad sorban az örmény király kőkoporsója.

A másik kettőnél valamivel kisebb és egy csúcsíves ablak alatt éppen azon a helyen áll, hol a legenda szerint egy koldus Jézus Krisztust a templomba belépni látta, s ezzel a templomot mintegy konszekrálta.

Az 1393-ban nov. 22-én Párizsban elhunyt mártyrfejedelmet VI. Károly, francia király nagy pompával temettette el a Coelesztinusok templomába, honnan aztán később St.-Denisbe vitetett, mely királyi sírboltban a francia uralkodóház tagjain kívül ez az egyetlen külföldi koronás fő, ki épen talán ezen minőségében kivételesen a francia királyok sorában lelt végső nyugvó helyet. Leo fekvő szoboralakja fekete márványlapon nyugszik s ezzel az összes többi szarkofágoktól egy szempillantásra megkülönböztethető.

A fekete márványlap mintegy 15 cm. vastag szélein francia szövegű körirat, a kőkoporsó mellő oldalán középen pedig egy négysoros örmény felírás adja tudunkra, hogy itt az utolsó örmény király hamvai pihennek.

A síriratígy szól: „Ci-git très noble et excellent prince Lyon de Lysignan, dernier roi du royaume d'Arménie, qui rendit l'âme à Dieu à Paris le vingt deuxième jour de novembre l'an de grace mille trois cents quatre-vingt-treize.“ (Itt nyugszik az igen nemes és kitűnő fejedelem Lusignan Leo Örményország utolsó királya, ki

¹⁾ Lásd „Armenia“, I. évf. 46. lap.

lelkét Istenének visszaadta Párizsban a megváltás 1393-ik évében, november hó 22-én.)

Hasonló értelmű az örmény sírirat szövege is.

A történelmi vonatkozásokra itt csak röviden terjeszkedem ki, hiszen nálamnál hivatottabbak úgy az „Armenia“ hasábjain, valamint másutt is nagy részletességgel megírták.

V. Leó († 1342.) volt az utolsó rupenita örmény király a nemzeti dinasztiából s halála után III. és IV. Konstantin, majd a vele leányágon szintén rokon francia eredetű L u s i g n a n Leo (örményesítve: Lusinián = fényes) került az örmény trónra 1365-ben, kit V. Orbán pápa is támogatott. Az örmény történelem vérbetűkkel jegyezte föl VI. Leo több, mint tiz évre terjedő bölcs uralkodásának utolsó éveit; hiszen a keresztes hadjáratok sikeres támogatása miatt boszút forraló pogány áradat az egyiptomi szultán hadvezérének, Melik el Esref Sábánnak a vezérlete alatt irtó háborút vezetett az örmények ellen.

A végkimerülésig folytatott szabadságharczban a túlnyomó erővel szemben a hőslelkű király végre is koronáját, s ezzel az örmény nemzet önálló állami létét veszítette el.

Hét évi kiállott keserves fogság után hiába kísérelte meg Leo az európai fejedelmi udvaroknál országa és trónjának védelmére kelni, miért is testben és lélekben megtörve zarándokútra indult előbb Jeruzsálembe a szent sírhoz, majd a kereszténység fővárosába Romába s végre királyságának visszaszerzése felett reményt veszítve állandóan Párizsba telepedett le.

12 évi hanyattatás és hontalanság után a kereszténység vértanújaként fejezte be istenfelő és jobb sorsra érdemes nemes életét.

És most csak a st.-denisi szarkofág őrzi egyedüli látható emlékét.

Ott fekszik fehér márványból kifaragott alakja, mely a fekete kőlapról, mintegy még megdöbbenőbb reálítással látszik kidomborodni.

Párnán nyugvó szelid fejét egy hétágú királyi korona övezi, melynek azonban a homlok felett lévő ága le van

törve; egyik kezében a királyi pálcza egy csonka darabját, másikában pedig — ha jól kivehettem a félhomályban — kesztyűt tartva, lábainál pedig két egymástól elfordult oroslán fekszik (talán a Lusignan czimer?), melyeken lábai pihennek. Testét egy a jobb vállán gombbal összecsatolt halotti ing fedi, mely az arányos kis termetet hullámos redőkben fogja körül.

Az átszellemült sovány arcz szenvedést árul el, az azt jelző két erősen mély barázdával a száj szélein két felől; orra finom, kissé homorú hajlással, a mi az örmény jellegű sas-orrnak az ellentéte, de arczán a latin és keleti typus keveredésének eltagadhatatlan jeleivel, melyek hosszabb megfigyelés után anthropologiai méretek segélyével, azt hiszem hogy teljes bizonyossággal megállapíthatók lennének. Nyílt homloka ránczokba van szedve és keleties szemei körül valami meglepően földöntúli fenséges kifejezés köti le a néző figyelmét.

A közép nagyságú koponyáról két oldalt hosszú haj omlik alá, míg borotvált arcza daczára, előre hajló hegyes állán egy kis kétfelé fésült rövid szakál látszik.

Hogy ily részletesen irtam le VI. Leo király alakját, azért se tartottam fölöslegesnek, mert tudtommal Lusziánián Leo arczképét mindeddig még sehol se láttam és így az utolsó örmény király szoboralakjának tüzetes leírásával csak még élénkebb közvetlenséggel magunk elé varázsolhatjuk egy minden örmény egyén őszinte kegyeletére méltó fejedelmi vértanú leghitelesebben megállapítható arczvonásait és egész emberi külsejét.

Az úti könyvek úgy sem emlékeznek meg az utolsó örmény királynak világtörténeti szempontból is érdekes sírjáról, sőt még a királyi sírokat belépő jegy mellett mutogató kalauz se mutatja senkinek a különben szabadon megtekinthető kis sírkápolnát, de a kérdezősködő idegent azonnal elvezeti oda.

Mindenesetre Pallas, Nagy-Lexikonunk mindenre kiterjedő gondosságának egyik dicséretes érdeme az is, hogy „St-Denis“ cz. cikkelyében VI. (Lusziánián) Leo síremlékére szintén felhívja az érdeklődők figyelmét.

A fülkét elrekesztő korlátot félrevonva, közvetlen közelből megilletődve térdeltem le a fél évezred óta összeomlott örmény királyság utolsó és legszentebb emléke előtt.

És ime a fal felől valami kis setét tárgyon akadt meg a tekintetem, s amint odahajlok, egy teljesen ép szalmavirág-bokrétá tűnt fel, melynek színes virágait fehér csipkepapír fogta körül.

Vajjon ki merte a templomi szabályokat áthágva, a kegyeletnek ezt az igénytelenségében is nemes áldozatát a Leo sírjára helyezni?

Meghatva vettem kezembe a kis bokrétát — a templomőr úgy sem háborgatott — és egy rózsaszínű virágot emlékül magammal is hoztam Szongott Kristóf barátom, az „Armenia“ szerkesztője számára, mint a kit a hazai arménizmus leghazafiasabb és lankadatlan fejlesztőjeként erre, a mindenesetre nem hétköznapi, sőt előtte bizonyára minden drágaságnál értékesebb ereklyére kiválóan érdekesnek és méltónak tartok.

Genf mellett a Voltaire kedvencz ferney-i kastélyában díszes ereklyetartó foglalja magában a nagy francia költő szívét — teste a párizsi Pantheonban nyugszik; — az ereklyetartón ez olvasható:

»Son esprit est partout,
Et son coeur est ici.«
(Szellemem mindenütt ott van,
De itt a szíve.)

Több mint 500 év óta, a legenda szerint éppen a Krisztus lábnyomai által megszentelt küszöb felett ott pihennek Saint-Denisben az utolsó örmény király porladó hamvai is, de nem kétlem, hogy szelleme mindenütt ott lebeg az azóta is folyton emberi és vallási jogaiért küzdő örménység felett.

~~~~~
Merza Gyula.

Felhívás a nemesszívú emberbarátokhoz!

Németből fordította: Józsa tanárné.

Minden emberi cselekedetnek legszebb és legnemesebb virága a jótékonyosság; és minél nagyobb a nyomor, annál dicsőbb a felebaráti szeretet, a mely segítő kezével a lesujtottat ismét fölemeli.

Örményország, az emberiség áldott bölcsője, tűzzel és vassal elpusztított; özönnel foly a vér; az életben maradt özvegyek, öregek, gyermekek és sebesültek százezrei kirabolva s mindenüktől megfosztva, hajléktalanul bolyonganak ide-oda, senyvedve az éhségtől s reszkette a fagytól és hidegtől. Rajta, nemesszívű emberbarátok! Segítsétek és mentsétek meg őket, mert a szerencsétlenség napról napra növekedik.

Ha az egyes szükölködő a mi hatályos részvétünket igénybe veheti, mennyivel inkább teheti ezt egy nemzet, melynek nemcsak történeti multja van, hanem törzsronki kötelékek is Európa nemzeteihez fűzik; egy nemzet, mely a keresztény hitet a 4 század óta, szakadatlan üldözések daczára, törhetlen hűséggel meg tudta őrizni; a mely nemzet a különböző országokban, így Ausztria-Magyarországon is föl talált új otthonában, békés, munkás életmodjának, alattvalói hűségének, s az államfőhöz való ragaszkodásának, valamint minden emberi előhaladásban való tevékeny részvételének legfényesebb bizonyítékait szolgáltatta, és a hol a szomszéd népek a tudatlanság sötétségében s renyhe konokságban megmaradtak, ott ő magas műveltségre tett szert, és a mai napig az emberiség közjavának fejlesztéséhez tehet-szerint hozzájárul.

Ez a nép, melyet a „keleti civilizáció kapujá”-nak neveznek, melynek tekintélyes képviselői vannak a tudósok, kereskedők, tanárok, államiférfiak, sőt még a miniszterek és hadvezérek soraiban is; ez a szegény nép, ma halálosan szíven találva, hozzátok fordul emberbaráti szívek s kegyelemért és könyörületért esedezik.

A feldult és elpusztult lakhelyekről könnyes szemekkel fordulnak ma az európai jótevőkhöz az örmény özvegyek és árvák, a kik kedves övéik sirjain zokogva térdelnek, az aggok és sebesült férfiak, a szegény és az egykori gazdag; a ki ma már koldusbotra jutott; mert lakásaik leégtek, minden vagyonukat elrabolták, minde-nükből kifosztották.

Minő fordulatok történnek Isten kifürkészhetlen rendelkezése folytán a népek életében! A XI—XIII. században, az örmény királyság fénykorában, Kilikiában történt. Azon időben Armenia határán megjelentek a kimerült, az ellenségtől keményen zaklatott keresztes vitézek. Halál és romlás fenyegetett mindenkit. Az örmények tárt karokkal fogadták őket, megnyiták előttük vendég- és keresztyéni szeretettel nemcsak éléskamráikat, hanem följajnlották nekik békés hajlékaikat is nyugalomra és pihenésre, és később oldalaikon harczoltak mint hű fegyvertársak Antiochiában és Jeruzsálemben a kereszt közös ellensége ellen. És ma azon örmény nép szorongatott maradékai kérőleg emelik föl kezeiket a keresztesek ivadékai előtt, esedeznek, hogy könyörüljenek rajtuk, nehogy mind elpusztuljanak menthetetlenül. Ha gyors és sikeres segélyben nem részesülnek, úgy a halál áldozatai nemcsak megkétszereződnek, hanem többszörösen megsokszorozódnak.

Bizva Ausztria-Magyarország és általában Európa ismert nagylelkű áldozatkészségében, alulirt congregatio bizalommal s a legbensőbbben kér minden nemesszívű emberbarátot, hogy az alább irt czimen kegyes, nagy lelkű adományaikat a Keleten lévő rendkívüli nagy nyomor enyhítésére küldjék be, hogy alulirt congregatio azokat hivatalos személyek által a szükségben levőknek azonnal átszolgáltathassa.

Isten százszerorosán fizesse vissza a jötevőknek legcsekélyebb adományait is!

A kegyes adományok ezen címre küldendők:

Mechitharista-Congregatio, Bécs, VII/2. Mechitharistengasse 4. kiváló tisztelettel.

A mechithárista congregatio nevében:

Aidyn Arsenius érsek és főapát.

Előszó.

„Elméleti és gyakorlati örmény nyelvtan“-omhoz.

Magyar tudósainknak az általános nyelvészet, de különösen a keleti nyelvek iránt való érdeklődése napjainkban már annyira fokozódott, hogy a török-tatár, perzsa, zend, kabard, mandsu, nippon... nyelvek mellett a szanszkrittal majdnem egyidejű és ma is nemcsak irodalmilag, hanem a külföldön, különösen Örményországban, valamint az erdélyi részekben lakó örmények között társalgási nyelv gyanánt is használatos örmény nyelv sem hagyhatja közönyösen őket.

Külföldön az örmény nyelv tanulmányozása és kultiválása már régen virágzik. „Feltűnő jelenet volt és nagy életerőre mutatott az az örményekben, hogy midőn Európának csak némely népei birtak kifejlett irodalommal, akkor Ázsia szívéből kerül elé egy nép, mely századok óta fennálló irodalma számára Európa legfényesebb városaiban üti fel könyvnyomó műhelyeit és onnan terjeszti nemzete között a szellemi életet és műveltséget. Mire többekben vágy ébredt ismerni közelebbről az örményt, annak nyelvét és irodalmát.“¹⁾

Főleg a nyugat-európai államok nyelvészei és történetirői²⁾ kezdték tanulmányozni és művelni az örmény nyelvet s irodalmat, úgy, hogy örmény tárgyú munkákból ma már gazdag irodalmat tudnak felmutatni. Hazánkban azonban eddigelé még elenyésző csekély armenistáink³⁾ száma, minek okát főleg abban kell keresnünk,

¹⁾ Az örmény nemzet irodalomtörténetének kísérlete, 136 lap. (A mechitharisták műve után irta: Neumann Károly Frigyes. Magyarra fordította és átdolgozta Ávéd Jakab, tanárjelölt. Pest, 1869. Nyomatott Bartalits Imrénél.)

²⁾ Lukácsi Kristóf „A magyarok őselei“ című nagy történeti munkájának I. részében „Viszonylat a magyar nyelv és örmény nyelv közt“ cím alatt 210 oly szót sorol fel magyar és örmény nyelven, melyekben némi, főképen hangtani eltérések mellett is, könnyen felismerhető a közös származás.

³⁾ Bolognai Bertalan, Rivola Ferencz, Galanus Kelemen, Villette Jakab, Villefroy Wilhelm, Lourdet Simon Péter, Akoluth András, Schröder J. János, Saint Martin.

hogy magyar irodalmunkban az örmény nyelv elsajátítására szükséges eszközöket mai napig is nélkülözzük; pedig minket nemcsak azért érdekelhet közelebből e nyelv, mert az ókorban a magyarok az örmények többszomszédjai voltak s így a magyar nyelvben az örménykével nem egy rokon elemmel találkozunk,¹⁾ hanem azért is, mert a Krisztus utáni IV-edik század óta virágzó örmény klasszikus irodalom termékei a magyar nép régebbi, homály borította történetére nem egyszer fényt derítenek.²⁾ Huszonegy évvel ezelőtt Verthánesz Jákutgián bécsi mechithárista atya és Vasady Gyula brassyi tanár szerkesztésében megjelent ugyan egy Ollendorf H. G. módszere alapján írt, magyar előadású új-örmény nyelvtan,³⁾ de az hiányainál fogva inkább csak a nyelv alapelemeinek elsajátításához szolgálhatott alkalmas vezérfonalul (Armenia, II. évf. 376. lap). Főérdeme azonban e könyvnek, hogy irodalmunkban e téren úttörőül szolgált.

Jelen munkámmal egy oly magyar-örmény nyelvtani kézikönyvet kívántam az örmény nyelv iránt érdeklődőknek nyújtani, mely korunk követelményeinek inkább megfeleljen. Mig Jákutgián és Vasady nyelvtana csupán a társalgási vagy új-örmény nyelvet (áschárhápár) öleli fel, addig jelen könyv az új örmény nyelv részletes tárgyalása után e nyelv megtanulhatása végett elkerülhetetlenül szükséges irodalmi vagy ó-örmény nyelv (kêrápár) elemeivel is megismerteti az örmény nyelv iránt érdeklődőt. Könyvem első része az új-örmény nyelv két főága (nyugati vagy török- és keleti vagy orosz-örmény nyelv) közül a nagyobb elterjedésnek örvendő és irodalmilag is inkább kultivált török-örmény (nyugati vagy konstantinápolyi) társalgási nyelvet

¹⁾ Lukácsi Kristóf volt szamosújvári plebános, Szongott Kristóf szamosújvári főgymn. tanár.

²⁾ L. Lukácsi Kristóf „A magyarok őselei” című munkájának I. részét. („Viszonylat a magyar és az örmény nyelv közt.” 25. §.)

³⁾ Gyakorlati örmény nyelvtan. Tanodai és magánhasználatra. Írták: P. Verthánesz Jákutgián mechithárista és Vasady Gyula tanár. Velence. Nyomatott a mechithárista társulat betűivel, 1876.

adja ugyan elő, de a nyelvtanhoz csatolt „Függelék“-ben igyekeztem néhány olvasmányban a irodalmi orosz-örmény (keleti vagy tífiszi) nyelv és a nyugati örmény nyelvhez tartozó erdélyi örmény dialectus főbb sajátosságait is feltüntetni. Nyelvtanom megírásánál arra törekedtem, hogy a vele foglalkozó örményül nemcsak olvasni, hanem írni és beszélni is megtanulhasson; e végből az elméleti részt¹⁾ az egyes leczkék végén alkalmazott 20 magyarra fordítandó örmény szövegű gyakorlattal és 10 örményre fordítandó magyar szövegű feladattal, számos örmény-magyar szövegű gyakorlati példával, a „Függelék“-ben pedig 17 olvasmány nyal (próza és vers) bővítettem; nyelvtanomhoz egy körülbelől 600 szóból álló magyar-örmény és mintegy 1800 szót tartalmazó örmény-magyar szótárt is csatoltam.

Hogy munkám mennyiben felel meg a célnak, melyet elérni feladata egy ily munkának, annak megítélését a vele foglalkozók komoly bírálatára bízom. Végül legyen szabad hálás köszönetemet e helyen is kifejeznem főtisztelendő Turcsa G. Mihály bécsi mechithárista atyának, ki nemcsak az örmény nyelvet kedveltette meg velem és vezetett be annak alapelemeibe, hanem e nyelvtanom kéziratát is gondosan átnézni és a belecsúszott hibákat lelkiismeretesen kijavítani sziveskedett.

Kolozsvártt, 1897. szept. 10-én.

Voith Antal.

¹⁾ Nyelvtanom elméleti részének megírásánál Árzen Áidini-án, bécsi örmény érsek következő közhasználatú munkáját követtem: »Khérágánutyun áschárhápár gám árti hájéren lézui. II. kiadás. Bécs, mechitháristák nyomdája, 1883.

A magyarhoni örmény családok

GENEALOGIÁJA

tekintettel ezeknek egymás között levő rokonságára, s a vezeté- és keresztnévek etymologiai értelmére.

Eredeti, kiadatlan kútforrások felhasználásával írta Szongott Kristóf.

(Második folytatás.)

Ch (h), Cs (s), Csh (sz), Cz (z).

Chácshádur (hacshadur) örmény szó, keresztadta, kereszt-től adott, crucedatus, Kristóf. — Száko Chácshádur: Kristóf Izsák. Szam. Ház. II. köt. 12 l. 232 t. E család-név előfordul Keleten is: Ábrahám efendi Chácshádurián. „Árévékh“ 1886. aug. 24. 781 sz. L. Bogdán, Bundá, Burádá, Szêhág.

Chácsherjész (hacshertsz) örmény szó, jelentése: keresztvetés. — Chácsherjész Korkor. Szam. Ház. II. köt. 11 l. 207 t. Gyergyó-Szt-Miklóson Chácsherjész most Keresztes. L. Czárká, Kátseresz, Keresztes, Szurugdsi.

Chácshig (hacshig) örmény szó, jelentése keresztcske, kis kereszt. Cnácshig = Kristóf. Chácshig Dzurperán: Görbeszájú Kristóf. Szam. Ház. I. köt. 5 l. 31 t. Michael Chácshig: Kristóf Mihály. Szam. Ház. II. köt. 12 l. 234 t. — Chácshig, vor mágánump Pungucz: Chácshig, kinek vezetékeve Pungucz. Szam. Ház. 12. l. 105. t. A Pungucz-ok Chácshig-ok. L. Dobribán, Dzurkhithján, Dzurthêkján, Kristóf, Pungucz. Kihalt család.

Chácshum, (hacshum) chács-un[ogh], chácsh-um, örmény szó, jelentése keresztel bíró: Kristóf. Jeremiá Chácshumi: Kristóf Jeremiás. Szam. Ház. II. köt. 21 l. 456 t. L. Jeremiás, Kristóf.

Chácskó, Chácskuj, Hácskuj örmény szavak, jelentésök: Kristóf. L. Hácskó (Hácskul), Mingá, Tutsek. Keleten Chácsgián alakban fordul elő: Hovhánnesz Chácsgián. „Árévékh“ 1887. 930 sz.

Cháftándsi. Cháftán perzsa szó, jelentése hosszú ruha, kaftán, dsi török szó: készítő, áruló. Thorosz Cháftândsi.

Szam. Ház. II. köt. 129 l. 73 t. E családnév mely most nálunk nincs használatban, előfordul Keleten is: Káf-dándsián. „Árévékh“ 1887. ápr. 9. 970 sz. A Cháftándsi család örmény neve házarábéd árkhuni dán: major domus, udvarnagy; dëndész: gazda; kándzábéd: pénztáros; k a f t a n d s ê basa. L. Der, Gazda, Logos.

Cháláds. Chálids arab szó: sült, sütemény; a hazai örmény kalács értelemben használja. — Ángszend Cháládsi. A szamosújvári timár-társulat iratai közt. Kihalt család.

Chárib. Chárib török, — ghárib, gharibeth arab szó, jelentése idegen, külföldi, külső, más országból jött. Peregrin, Barbarus (Barbara=Borbála.) Legtöbb örmény család Moldva-Oláhorországból jött be. Ezek azon örmény családokat, melyek ugyan velök együtt, de más török tartományból, vagy Lengyelországból jöttek be „chárib“ névvel nevezték. A „chárib“ örmény jelentése: *hú* (jég), *húqumush* (jégámszácshi), *húqumun* (jégámud), *qumun* (káluszd): Advena, Adventor. A jegámud-ból lett a Jagamast családnév. — Sztephán Cháribján. Szam. Ker. II. köt. 664 l. 28 t. — Mègèrdics (Mégics) Chárib. Szam. Ház. III. köt. 58 l. A 78. lapon ugyanez (anyúl bátyám volt) így van bevezetve: Joannes Baptista Lengyel. A Lengyel család ezen ága Chárib. — Chárib Ászlánéncz Ovág: Chárib Ászlán Joachim. Erzs. Ker. I. köt. 30 l. 1731 év. — Christophorus Bogdán alias Chárib. Szam. vár. lev. összeírás. — Chárib Donovák Bogdán. Szam. vár. lev. 1818 év. Chácshádur Ohánneszè Cháribè. Szam. kereskedő-társaság iratai közt. — Áruthiun Cháribi Iszáján. Szam. vár. lev. 1750 év. Chárib Ájváz. Erzs. Ker. I. köt. 90 l. 1743. — Chárib Chácshádurencz Êszthephán. Erzs. Ker. I. köt. 30 l. 1731. — Gárábed Ötvös Chárib. Szam. vár. lev. 1786—244 sz. — Ájánè Chárib Kirkorin vèrtin: Áján-Chárib Gergely fia. Szam. Ház. II. köt. 1 l. 9 t. — Krájovácshi Chárib Êszthephán. Erzs. Ker. I. köt. 60 l. — Lázár Kistóf és mellette örményül: Gházár Chácsháduri Cháribi. Szam. vár. lev. 1736. évi összeírás. — Ovánesz Chárib Mésziri. Szam. Ház. II. köt. 190 l. 73 t. — Trásztádsi Chárib Dzárugên. Szam. Ház. II. köt. 47 l.

62 t. — *bu huaphuq huazuanur, na bul nqph bui-huaphuq* (Jész Chárib Chácshádur, vor jém vorti Sáh-Názári): Én Chárib Chácshádur, ki fia vagyok Sáh-Názárnak. Szam vár. lev. 1729. Chárib Chodsá. Szam. Ház. II. köt. 85 l. A Chárib család előfordul Keleten is: Vághárs Cháribdsán „Árévékh“ 1886. aug. 4. 764 sz. Az Áján, Ájváz, Ászlán, Bogdán, Chácshádur, Chodsá, Donovan, Észtéphán, Gárábéd, Ilárib, Hájrábéd, Honán, Hunánián (=Görög) Iszáchán, Iszáj, Izsáki, Jagamast, Jográndsi, Józseffi, Káluszd, Kevork, Kristóf, Lázár, Mészir. Náhábéd, Ötvös, Sáh-Názár, Trásztádsi nevű családok, melyek Chárib-oknak is nevezetnek, mind Lengyelországból jöttek be. L. ezeket, továbbá Egámszácshi, Jagamast.

Chászápeshi. Kasszáb arab szó, jelentése: mészáros; dsí (török): árús, chászábdsi: mészáros. Chászápeshi Márko. Szam. Ház. II. köt. 4 l. 86 t. — Mészáros Kristóf Antal. Szam. vár. lev. 1814 év. A Chászápesh család vezetékeve Kristóf. L. Hentes, Mészáros.

Chászóján. Chász török szó, jelentése: ötvös, arany-, ezüstműves, o(v) örm. képző: val, vel dolgozó. Melkhon Mánugi Chászóján Máramorusján: Máramarosán (=Marosán) Chászóján Emanuel fia Melchon. A szamosújvári kereskedő-társaság iratai közt. L. Árszintár, Goldschmied, Máramarosán, Marosán, Oszkerics.

Cházár=Lázár. Mánug becsi Cházárin vêtin: Bécsi Lázár fia Emanuel. Szam. Ház. II. köt. 109 l. 49 t. E családnév előfordul Keleten is: Gházároszián Száhág. „Árévékh“ 1886. ján. L. Lázár.

Chêngánoszián=Longinus; jelentékeny nagy család. Pán Toderás Chêngánoszi: Chêngánosz Tódor ur. Szam. vár. lev. régi összeírás. — Ághá Chêngánosz Toderási Chêngánoszián: Chêngánosz Toderás fia Chêngánosz ur. Szam. Ház. II. köt. 24 l. 507 t. A Dániel (=Toderás) család vezetékeve Chêngánosz. L. Dániel, Toderás, Thorosz.

Cheul (Heul, Hevul, Háv-ul). Az örmény a nagyapát (báb) háv-nak is nevezi. A háv szóból a román ul (az, a) névutó hozzáragasztásával: Hávul. A Hávulból csinált a nép Chev-ul-t. A Cheul, a che(v)-ul rövidebb alakja.

Ágszend Chevulinê. Szam. Ház. II. köt. 32 l. 20 t. -- Száhág vor mágánuámp gocshi Chevulencz: Száhág (Izsák), ki vezetőknévvel Chevulnak neveztetik. Szam. Ház. I. köt. 1 l. 1 t. A Cheul, Chevul család Száhág. L. Geinár, Gorla, Goriczá, Mingá, Szêhág.

Chev-Êszdephán, örmény szó: Bolond-István. Kihalt család. Chev-Êszdephán Ándon. Szam. Ház. II. köt. 63 l. 182 t.

Chev-Luszig, örmény szó: Bolond-Lukács. Kihalt család. Chev-Luszigin tuszdêr Zorign. Szam. Ház. II. köt. 32 l. 321 t. L. Duducz.

Chev-Ohánnesz, örmény szó: Bolond-János. Kihalt család. Chev-Ohánnesz. Szam. Ház. II. köt. 133 l. 6 t. L. Duducz.

Chodsáján. Dsoch (ժոփ v. ö. sok) örmény szó, jelentése: gazdag. A dsoch-ból betűáttétellel: chods; tatár nyelvben: csoch, csok; törökben kodsá, chodsá. Az erdélyi hazarész örményei gazdag értelemben használják. A Chodsá család Chárib. Chodsa (kodscha) perzsa, Ehrentitel eines vornehmen, angesehenen Herrn. Heise 417 l. L. Ágoston, Belcsug, Dobál, Gazdag, Gêzducz, Máli, Sánta.

Chontikhár. Chontikhár (ժոնտիխար) örmény szó, jelentése: király, császár. A mult században Chontikhár (Csik-Szépvez) Császárra magyarosította nevét. 1807-ben Chontikhár Zakariás utódai Zakariás név alatt fordulnak elő. L. Balázs, Császár, Gáláif, Sáhín, Thákvor (Thákávor), Vászil, Zakariás. — E családnév előfordul Keleten is: ճոնտիխար és ճոնտիխար: „Árévelkh“ 1880. jún. 31. 258 sz.

Chuthinczhî. Chuthinból való. Chuthin, helység Bessarabiában a Dnister mellett. — Joannes Chuthinczhî. Szam. vár. lev. 1804 év 907 sz. Kihalt család. L. Násztur.

Chul (խուլ) örmény szó, jelentése: süket. — Chul Chácshig. Szam. Ház. II. köt. 1 l. 18 t. Mivel legtöbb született süket néma is = Munds. L. Ánászun, Dumblosz, Munds.

Chutlube, Chutlubej. Kutlu török szó, jelentése: szerencsés, boldog; bej: ur, kutlubej = Beatus, Fortunatus, Mákár. — Chutlubejin Ászvádurê. Szam. Ház. II. köt. 37 l. 34 t. L. Bedo, Bódog, Mákárián.

Csách (շահ) örmény szó, jelentése: tört, zuzott, hasított. Csách Márkul. Szam. Ker. II. köt. 320 l. 88 t. Kihalt család.

Csáchcsebán (շահեբան) örmény szó, jelentése: molnár. Migol Csághcsêbán. Szam. Ker. I. köt. 127 l. 1543 t. L. Molnár, Morár.

Csákány. Csákány a Csokán magyarított alakja. A nem régen Szamosújvárt elhunyt Csákány Adeodat főesperes is e családból származott. L. Csokán.

Császár, a Chontikhár család magyar neve. L. Balázs, Chontikhár, Gáláif, Sáhín, Thákvor (Thákávor), Vászil, Zachariás.

Csáusz. Cshávus perzsa-török szó, jelentése: hadvezér. „Csáus a hadnak őrmestere, manipulánsa.“ (Thallóczy, „Századok.“) Theodor Csáusz. Szam. Ker. III. köt. 67 l. 83 t. — Antonius Edelbej Csáusz. Szam. vár. lev. 1790. Simá Csáusz (շիմայ զումշ). A szamosújvári kereskedő-társaság iratai közt. — Meráv Toderin Simáján (շիմայտեր) Csáusi ginn: Meghalt Csáusz-Simai Tódor felesége. Szam. Hal. II. 33 l. 641 t. A Csáusz család vezetékeve Simai. L. Simai.

Csercser. Csercsi török szó, jelentése: szatócs; a magyar akad. szótár is (V. köt. 1087. l.) a szatócs szó eredetét a török nyelvben keresi (szátidsi); örményül phérézág (mánêr munêr panâr dzáchogh.) Szêhâg Csercsel. Szam. Ház. II. 63 l. 186 t. Kihalt család.

Cservics. Csér (շեր) örmény szó, jelentése: derült, tiszta, fényes; vies (szláv): fi. Cservics = Fényesfi. Cservics Péter konstantinápolyi örmény festő 1829-ben telepszik le Szamosújvárt. Kihalt család.

Cshedudnik. A vocs (ու տալ, telen) tagadó örmény szócska, mely rövidített (ւ) alakban is használtatik és a dudên (մուծուծ: kar) összetételéből áll. Az erdélyi örmény a vocsh szócskát cshe-nek (շի) mondja. Cshedudnik: karatlan, csonka. Thumán Cshedudnik. Szam. Ker. II. köt. 328 l. 5 t. Ugyanez a 358 lapon 47 tétel alatt így: Thumás Csutnik; tehát Cshedudnik = Csutnik (Csudnik). L. Csudnik, Csonka, Retezár.

Cshámák. Cshá(k)mák, perzsa szó: kova, tűzkő, tüzelék, tűzes. — Kírkor Cshámák-i. Szam. templomi levéltár iratai közt. A Tűzes család perzsa neve. A Cshámák családnév most nincs használatban. L. Tűzes.

Cshámesheán. Cshámicshe (շամիշ) örmény szó: mazsola, malazsa, uva sicca. Sztámbolczki Uszep Cshámesheáncz. Szam. Ház. II. köt. 324 l. 63 t. Kihalt család. L. Sztámbolczhi.

Cshár (շար) örmény szó: rossz, gonosz; cshárên (örm. szó) ördög, sátán (törökül sejtán.) E családnév most nincs használatban. L. Kozocsa.

Cshêbáhián., örmény szó; chê: nem, talan, telen; báh: félelem, rettegés; cshêbáhián: rettenthetlen, bátor = András. Kihalt család.

Cshicshágián. Cshicshek (török): virág, örményül dzághig. A Vártán (Várteresz) családnév török neve. Ászvádur Cshicshágián. Szam. Ház. II. köt. 214 l. 70 t. E családnév Keleten is előfordul: E. Cshicshekdsián. „Máshisz“ 1880. febr. 3. 2530 sz. L. Flora, Florián, Gulin, Vártán, Várterész, Virág, Zachariás, Zádig.

Cshusztápán. Cshuszth perzsa szó, jelentése: hamar, gyorsan, sebesen: örményül sudápán (շուսաբան), sudápujth (շուսաբանիթ). Cshusztápán: hamar beszélő — a közbetett á kapcsoló betű. Ovánnesz Cshusztápán. Szam. Ház. II. köt. 221 l. 113 t. — Donig Cshusztápáni. Szam. Ker. II. köt. 628 l. 38 t. Néha a pán kihagyásával is: Ohánnesz Donigi Cshusztáni. Szam. Ház. II. köt. 35 t. L. Hamar, Hamari. E családnév most nincs használatban.

Csiki = Csik-megyei. E család büszkesége: Csiki Gergely színműíró. Vártán Csikijáncz. Szam. Ker. III. köt. 351 l. 49 t. — Sztephán Vártáni Csikiján; Csiki Vártán fia István. Szam. Ház. III. köt. 4. l. — Csukczhi Ávákin vêtin Ászvádurê (շուսաբան Աստուծոյ որդին Աստուծոյից): Csiki Ávák fia Ászvádur. Erzs. Ker. I. köt. 26 l. 1731 év. — Somolovczhi (Csik-Somlyói) Áruszeph. Erzs. Ker. I. köt. 104 l. A Csiki család egyik ága Ávák (=Novák), a másiknak vezetékeve: Hár-Uszep (=Fátter). L. Ávák, Csukczhi, Fátter, Hár-Uszep, Novák, Similovczhi, Somolovczhi.

Csillag, a Zuhál örmény család magyar neve. Ászvándur Chácshigi Csillagi vêtin: Csillag Kristóf fia Bogdán. Szam. Ház. II. köt. 12 l. 1821 év. L. Bokor, Hurmuz, Zuhál.

Csinás; a magyarból (csinos) kölcsönzött román szó. L. Czifra, Mendrul, Sirin, Zárif; e szavak egy jelentésűek. Czifra, Csinás, Sirin, Mèndrul, Zárif egy család. A Csinás családnév most nincs használatban.

Csiricsár. Cirêser román szó, jelentése: cseresnyeárus. Ávedum Csirisári: Csirisárnak fia Ávedum; és a lap szélén (Szam. Ker. III. köt. 293. l. 39 t. 1845 év) + jegy alatt ez áll: Bányai. Cháthun Csirisári alias Bájéaczhí. Szam. Ház. II. köt. 264 l. jan. 9. L. Bájáczhí, Bányai, Csercser. A Csiricsár családnév most nincs használatban.

Csizmadia. Csizmadia Tódor Márton. Szam. vár. lev. 585 sz. 1800 év. L. Csizmás. Csobotár, Guskár, Láth, Látheguskár, Schusztér, Toderás. A Csizmadia családnév most nincs használatban.

Csizmás. A török-magyar csizme-csizmából képezett román szó, jelentése: csizmadia. Markul Csizmás (Szam. vár. lev. 1736 év) és mellette örményül Marko Toderási. A Csizmás család vezetékeve Toderás (Tódor). L. Csizmadia, Csobotár, Guskár, Láth, Látheguskár, Schusztér. A Csizmás családnév most nincs használatban.

Csobotár. Ciobotar román szó, jelentése: csizmadia. Nikula Kosztini Csobotárján: Csobotár Kosztin fia Miklós. Erzs. Ker. II. köt. 261 l. 29 t. L. Csizmadia, Csizmás, Guskár, Láth, Látheguskár, Schusztér, Toderás. A Csobotár név most nincs használatban.

Csojná? Chácshádur Csojánján. (Gyergó-Szt-Miklós). Kihalt család.

Csokán (Csákány). Kocsán (*qozuñ* Mechtár szótár 118 l.) betűáttétellel csokán: jelentése: káposztaszár, zöldségárus. L. Csákány.

Csomák, perzsa szó, jelentése: pálcza, scipio, örményül kávázan. Kirkor Csomákján. Szam. Ház. II. köt. 27 l. 549 t. A rómaiaknál is használatos volt a Scipio vezetéknév: Scipio est cognomen Corneliorum, v. gr. P. Corn. Scipio Africanus. (Josephi Márton Lexicon, pars secunda pag. 1143). Botusánban (Románia) is van Csomák nevű örmény család. L. Csumás.

Csonka, magyar szó. Ladislaus Csonka. Szam. Ház. II. köt. 275 l. 1824. A Hercz család egyik ága Csonka nevet is visel. L. Cshedudnik, Csudnik, Csutá, Hercz, Retedsár, Rusz, Tamási, Thumán.

Csontos, magyar szó. Az Ámirás család egyik ágának gúnyneve. — Bogdán Ántoni Csontos: Csontos Antal fia Bogdán. Szam. Ház. II. köt. 532 l. L. Ámirás.

Csorba, magyar szó. Csorbá Chácshádur. Szam. Ház. II. köt. 83 l. 1774 év. L. Észerbul, Stirbul.

Csoribán (*ḥṣuribān*) örmény szó, jelentése: öszvérárus, öszvérekkel kereskedő. Az örmény a Csoribán-t még így is mondja: isávár (*ḥṣuribān*, vagy röviden *ḥṣuribān*; ezt a képzést követte csoribán is): asinarius, agaso. E családnév előfordul Keleten is: Szárkisz Csorebán-ián. „Árévékh“ 1889. febr. 7. 1519 sz. L. Káttero, Pátrubán.

Csucsul? Ágop Jokobfi Csucsul. Szam. Ker. III. köt. 449. l. máj. 19. A Jakabfi család egyik ágának gúnyneve. Erzsébetvároson Csucsul és Gérláczi egy család. L. Gerláczi, Jakabfi.

Csudnik, a Cshedudnik másik alakja. Csudnik alias Tamás Gábor. Szam. vár. lev. 1796. — Csudnik Thumán (Tamás, Tamási) fia így irta nevét: Kápriel Thumáni êz rusz Donigi. Szam. vár. lev. 1794. („Csudnik crida“). A Cshedudnik (=Csudnik) család vezetékeve Thumán (Tamás, Tamási); és mivel e család Oroszországból jött be, Rusz-nak is neveztetik. Cshedudnik (=Csudnik), Csonka, Hercz, Retezár, Rusz, Tamás, Tamási, Thumán egy család. — Csudnik alias Tamás Gábor így is irta nevét: Jész Kápriel Thumáni: Én Gábor, a Thumán fia; pedig Thumán az apjának keresztneve volt. Így kellett volna írnia nevét: Jész Kápriel Thumáni Rusz-Donigián: Én Gábor, a Rusz-Danig Tamás fia. (1796-ban saját kezűleg irt örmény nyelvű nyilatkozatából). — Rusz alias Tamás Gábor. (Szam. vár. lev. 1796. cridalis iratok.) Ennek felesége Moldován Katalin így kezdi a commissiohoz beadott iratát: „Minekutána férjem Csudnik vagyis Rusz Gábor...“ Ferenczi József járatlan ügyvéd evvel a reflexióval vetette vissza egyik hitelező követelését: „Nem Csudnik Gábor, a kinek most foly cridalis processusa,

hanem Tamás Gábor az adós.“ — „A bemutatott levél vagy recognitio nem Csudnik Gáboré, hanem Tamás Gáboré; már pedig a Csudnik Gábor cridalis massája Tamás Gáborért nem szenvedhet.“ Erre a hitelező Drágomán Lukács így válaszolt: „Én Csudnik Gábornak, vagy Rusz-Tamás Gábornak adtam költsön; azért megkivánom, hogy Csudnik, vagy Rusz, vagy Tamás Gábor (mert adósom ezekkel a nevekkel neveztetik) massájából fizettessem ki.“ Szam. vár. lev. 1796. cridalis iratok. L. Csonka, Hercz, Retezár, Rusz, Tamás, Tamási, Thumán.

Csuhár (= csohár, kohár) örmény szó, jelentése: drágakő, nemes, jó. Keleten e család Dseváhirdseán nevet visel. Kihalt család. L. Edel.

Csukezhi: Csiki; a régi örmények Csik-megyét Csuknak hívták. L. Ávák, Csiki, Fátter, Hár-Uszep, Novák, Similovczhi, Somolovczhi.

Csumás. Csomás András. Szam. vár. lev. 368 sz. 1806 év. Ugyanez 1806 évi 452 számú aktán „Ándreás Csumás kérése...” és alább a határozatban: Csomák András; tehát Csomás, Csumás = Csomák. L. Csomák.

Csuntuleá. Ciuntulea román szó: csonka. — Gádárine Vártáni Csuntuleá-i. Szam. Ház. II köt. 142 l. 11 t. 1791 év. Kihalt család. L. Csutá.

Csurdás, a magyar csordás szónak román alakja. Kihalt család.

Csutá. Csuta magyar szó; mondatik olyan állatról, melynek farka vagy serénye nincsen. Krikor Csutáján. Szam. Ker. III. köt. 89 l. 109 t. Kihalt család. Csik-Szépvizen a Csutá család vezetékeve Dániel. L. Csonka, Csuntulea, Dániel.

Czánki. Egy régi névsorban ezt kaptam: Boczánki Kristóf; tehát Czánki a Boczánki (= Bocsánczi) rövidebb alakja. István ághácshá Ágopsáin Czánkii Ázbeján vortin: Czánki-Ázbej Jakab ur fia István. Szam. Ház. III. köt. 52 l. — Ágopsá Czánkii Vászilján: Czánki Vászil (László) Jakab. Szam. vár. lev. 1797 év. Számtartó cridalis iratai közt. Czánki, az Ázbej és Vászil család gúnyneve. L. Ázbej, Vászil.

Czárán. Tiera román szó: ország, föld. A hazai örmény tiera alatt Moldovát érti. Czárán (țeran) moldovai, Moldován. A Czárán az ergêrczhi román fordítása. A Czárán család Dél-Magyarországon most is jelentékeny szerepet játszik. L. Ergêrczhi, Moldován, Moldovezhi, Násztur, Retezár.

Czárká. Țarcă román szó: szarka (állattan). — Vártig Chácsshereszi Czárká-i. Szam. Ház. II. köt. 91 l. 28 t. A Chácssherész család egyik ágának gúnyneve. L. Chácssherész.

Czetz (ctz) örmény szó, jelentése: moly, szú, tineá (selyembogár), görögül σήs, arabul szusz, perzsául szubuze, zsidóul szász. — Emmanuel Czetz (a pap). Szam. Ház. II. köt. 242 l. 40 t. 1813 év. — Mánug Vártáni Czetz-ján: Czetz Vártán fia Emanuel. Szam. Ház. II. köt. 43. l. 99. — Vártán mágánuámp Czetz: Vártán vezetékneve Czetz. Szam. Ker. 1715 év. I. köt. 10 l. — A Czetz család vezetékneve Vártán. A Vártán örmény családnév magyar jelentése Rózsa (róża várt: rózsa); a Czetz (czetz) szó jelentése tehát e családnévben: rózsalevelész, Rosenlaus. E családból származott a dicső tábornok Czetz János (lakik Buenos-Airesben, Republica Argentina), kinek fényes nevét az 1848—49-ik évi szabadságharc alatt felmutatott hős tetteiért Klio kitörülhetlen betűkkel jegyezte fel a magyar történelem lapjaira. L. Csicshág, Flora, Florián, Pituch, Vártán, Virág.

Czêvâdzjêgh (helyesebben Csuâzjêgh); czu (gu tojás) és jêgh (hê, hê, zsir) örmény szavakból, jelentése: rátotta, rántotta. Czuâdzjêgh Thorosz. Szam. Ker. I. köt. 73 l. 761 t.; erről neveztettek a Csuâzjêgh-ok — Thoroszián-, Theodorovics-, Todorovics-oknak. — Ávâkjêrcz der Minâsz vor mágánuámp gocshi Thorosz Czêvâdzêrencz: Minâsz főesperes úr, ki vezetéknevvel Rátotta Thorosznak (Theodorovics Mihálynak is hívták) neveztetik. 1721-ben Szam. Ház. I. köt. 1 l. — Ghâzâr Czêvâdzêghjân (ghâzârêghjân). Szam. Hal. II. köt. 2. l. 27 t. Ángszend Thoroszián Czêvâdzêghi (ghâzârêghjân). Szam. Ker. II. köt. 16 l. 167 t. — Michael Stephán alias Czêvâdzêgh (helyesen: Theodorovics István fia Mihály). Gergely István alias Czêvâdzêgh (helyesen: Theodorovics István fia Gergely). Szam. vár. lev. összeírás. L. Theodorovics, Todorovics.

Czholun erdélyi örmény tájszó, fényes. A Bocsánczi család egyik ágának gúnyneve. *Czholun* = Luczián. L. Bocsánczi.

Czifra, magyar szó, tulságosan ékesített, különféle tarka szinekkel vegyített; a török zárif magyar fordítása. *Luszig Czufrajéncz*. Szam. Ház. II. köt. 146 l. 9 t. — *Čzifra*. Erzs. Ker. I. köt. 23 l. L. Csinás, Mëndrul (mandru). Sirin, Zárif.

Cziriák = *Czirjék*, *Cyriacus*, *κυριακος* = Domonkos, Domokos, Dominicus. Ignác *Cziriáki*. Szam. Ker. II. köt. 763 l. 61 t. L. Bázár, Biáthá, Dominik, Gurjagh, Kritsa.

Czitrom, latinul citromalum, hellenül kitrion. Korbuly János gúnyneve. L. Korbuly.

Czopolyá? Ágopsa másképp *Czopolya* Jakab. Szam. vár. lev. 1804. 659 sz. Jakab Jakab másképp *Czopolya*. Szam. vár. lev. 1799. („Mitfisz crida.“) A *Czopolya* (gúny-név) család vezetékeve Ágopsa (= Jakab). A *Czopolya* családnév most nincs használatban. L. Ágopsa, Jakab, Márne.

Czuczug? Korbuly Kristóf gúnyneve. L. Korbuly.

Kisebb közlemények.

Nuridsán patriárkha volt első azok között, kik e század első felében alapított konstantinápolyi (hivatalos elnevezés szerint „ciliacia“) örmény katolikus patriárkhai széken ültek. E méltóság legelső viselőjeül *Aristaces Ázáriá*, a bécsi mechitharisták akkori érsek-főapátja volt ugyan herczeg Metternich kancellár által kiszemelve, de ő állhatatosan vonakodott azt elfogadni, — különböző okoknál fogva, — s az újonnan felállított patriárkhai székre **Nuridsán Antal**, konstantinápolyi apostoli vikáriust hozta javaslatba. Ez ügyben a bécsi érsek-főapátnak Rómába kellett utaznia, miután a Szentatya nem volt hajlandó e kérdésben a bécsi érsek meghallgatása nélkül határozni. Az érsek tehát 1830. márczius 21-én Rómába utazott, s megérkezése után azonnal jelentkezett a pápa Ő Szentsége előtt, a ki előterjesztett javaslatait el is fogadta. Ennek következtében lett **Nuridsán Antal** apostoli vikárius még az említett évi július 11-én, az osztrák és francia nagykövetek jelenlétében, első konstantinápolyi örmény katolikus „primássá“ felszentelve; mindazonáltal a porta csak néhány év mulva

ismerte el annak „patriárhái“ jogait és hatáskörét is, az ausztriai internuntius sokszoros közbenjárása folytán.

Szamosújvár legelső tisztikara. Az 1872. évi városi tiszt-újításnak a múlt júliusban betölt huszonötödik évfordulója időszorúvé teszi azon legrégibb tisztí választásnak, — a mely Szamosújvártt, száznolczvanhárom év, tehát közel két század előtt a városi közönség nagy szervező népgyűlésében tartatott meg, — emlékezetét néhány sorban felújítani; annyivalinkább, mert e történeti jelentőséggel bíró népgyűlés volt az, mely a város beligazgatásának egyes ágazatait, különösen pedig a törvénykezés és közrendészet gyakorlását szabályrendelettel állapította meg, s egyzersmind megalkotta a legelső, rendes, választott tisztviselői kart egy bíró és 2 tanácsbelinek személyében „Megegyeztünk — mondja az Örmény Protocollum első lapja — mi szamosújvári örmények és más nemzetheliek, hogy saját akaratunkkal és beleegyezésünkkel válaszszuk meg biránkat és városunk fejét. Felkértünk és megválasztottunk tizenkét öreget és Ágopcsa Kristóf bírót, s magunk fölé helyeztük őket; hogy a mi rendelet kijő a tanácsból, annak engedelmeskedjünk és alá vessük magunkat; és a ki ezt nem cselekedné és ellenszegülne, legyen hatalmuk ítéletet mondani fölötte, vétségenek nagyságához képest!“ — Szamosújvár ezen első rendes választott tisztikarának, — mely az erzsébetvárosi örménységgel közös „Örmény Compánia“ helyébe lépett, külön közigazgatási szervezetnek élén állott, — névszerint a következők voltak tagjai; főbíró: Ágopcsa; öregbíró: Jakab; egyházfelügyelő: Dzerig; tanácsbeliek: Blid István, Murádin Márk, Tódor Miklós, Szákó Emanuel, Alexa Gergely, Lukács János, Salamon Tódor, Szefer Dániel, Dzerig Gergely és Chêngánosz Tódor.

Irodalom és művészet.

Felolvasás Örményországról. Újabb időben Franciaországban újra kezdettek itt-ott felolvasásokat tartani Örményországról. Párisban Vantal Albert az akadémia ujonnan megválasztott tagja, a földrajzi társaság üléstermében igen sikerült felolvasást tartott. — Gaszton Desán, a „Phán“ című lap munkatársa rokonszenves hangon szólott az örményekről a Kharthie Laten-ben, a „Szosziethé Szávánth“ című társaság üléstermében. — Thumájánnak Marseilleben tartott felolvasását igen sokan hallgatták...

Előfizetésre való felhívás. Magyar-örmény irodalmunkban már régen nélkülöznük egy, a mai kor követelményeinek megfelelő magyar-örmény nyelvtant. E hiányon kívánt lapunk egyik munkatársa: Voith Antal, középiskolai tanárjelölt segíteni, midőn „Elméleti és gyakorlati örmény nyelvtan“-át, melyre most előfizetési felhívást hirdet, megírta. Munkájának, melynek előszavát lapunk mai füzeté egész terjedelmében közli, tartalma következő: Elő-

készületek. 1. Az örmény betűk; kis és folyó betűk; a betűk neve, hangzása és számértéke. 2. Olvasási szabályok. 3. A hangsúly az örmény nyelvben. 4. Írásjelek. 5. Olvasási gyakorlat. *Első rész.* Új-örmény nyelv. Az első rész a következő 20 leczkét tartalmazza: Határozott és határozatlan névelő. — A névszók száma, esetei és ejtegetése. — Rendes ejtegetések; I. és II. ejtegetés. Az acc. és abl. *h* (ini) vagy *h* (hi) előjáróval. III. és IV. ejtegetés. — Rendhagyó ejtegetések; félíg és tulajdonképeni rendhagyók. — Hangugrató és hangcserélő névszók. A határozott névelő használatáról. — Melléknév és fokozása, örmény-magyar szövegű példákkal. Számnév; a számnévek ejtegetése. — Névmas; személyes, mutató, birtokos, visszahozó, határozatlan és kérdő névmás — Ige. Rendes igeragozások. I. igeragozás (Szir-él.) Az igék összetett ideinek alkotása. — II. igeragozás (Chosz-il.) Dativusszal álló igék, örm.-magy. szövegű példákkal. III. és IV. igeragozás (Gárt-úl és Morh-nál.) — „Jém” és „ellál” segédigék. — Szenvedő és átható igék. — Rendhagyó igeragozások; félíg és tulajdonképeni rendhagyók — Hiányos ragozású igék. Harmadik személyű vagy személytelen igék. — Igenév; 45 örm.-magy szövegű példával a határozatlan s a jelen, múlt és jövő idejű részesülő módú igenévre. — A tagadó igék ragozása. Néhány szabály az igék tagadó alakjának alkotásához. — Tulajdonképeni, főnévi, főnévileg ejtegetett, melléknévi, névmási, kettőzött és középigehatározók. — Tulajdonképeni viszonzszók; előjárók és névutók. Főnévi és igehatározói viszonzszók. — Kötszók. Indulatszók. (NB. Az egyes leczkék végén 20 örményből magyarra és 10 magyarból örményre fordítandó gyakorlat, illetőleg feladat bővíti a könyv ez első részének tartalmát.) *Második rész* Ó-örmény nyelv A névszók esetei és ejtegetése. Rendes ejtegetések. 13 örm.-magy. szövegű gyakorlati példa. — Rendhagyó ejtegetések. Vegyes ragozású és félíg rendhagyó névszók 5 örm.-magy. szöv. gyak. példa. — Számnév. Névmas; személyes, mutató, birtokos és visszahozó névmások. 9 örm.-magy. szöv. gyak. példa. — Kérdő és határozatlan névmások. „Jém,” „linim” és „jéghánim” segédigék. Rendes igeragozások; I., II. és III. igeragozás. Rendhagyó igék; kisebb eltérések. Hiányos ragozású igék. Személytelen igék. Az igék tagadó alakja. Viszonyszók. Kötszók. 35 örm.-magy. szöv. példa. (NB. A gyakorlati példák nagy része a szentírásból van véve.) Függelék. I. Olvasmányok: az 1—6. nyugati új-örmény irodalmi nyelven, a 7—9. erdélyi örmény irodalmi nyelvből; a 11—13. ó-örmény nyelven. (A 11. Ábgár levele az Üdvözítő Jézus Krisztushoz, a 12. Ábgár levelére felelet, melyet az Üdvözítő parancsából Tamás apostol írt, a 13. az Úr megkereszteléséről szóló rész az új-szövetségi szentírásból. — II. Magyar-örmény szótár. — III. Örmény-magyar szótár. Ez a sűrűn írt, 386, oldalra terjedő munka tartalma, mely a jövő év első felében fog megjelenni. Előfizetési ár 1 frt 20 kr. Azok, kik előfizetni akarnak, kéretnek, hogy az előfizetési árakat

ne most küldjék be, hanem midőn később erre felszólíttatnak; most csak mielőbb tudassák szerzővel ebbeli szándékukat, következő czímen: Voith Antal középiskolai tanárjelölt, Kolozsvárt, Kultordac-utca, 17. sz.

Mi ujság az örmény világban?

Konstáninápoly 1897. aug. 21.

Eredeti tudósítás a török fővárosból. Egyik belmunkatársunk ezeket írja: Kedves tanár Ur! Elhatároztam, hogy az idei vakácziomat Keleten töltöm. Nagyon természetes, hogy engemet leginkább az örmény dolgok és ügyek érdekelnek. Kérdezősködtem ugyan Bécsben, — a hol összeköttetésben vannak Konstáninápolyal és a Kelet több városaival, hogy miképen állanak az ügyek és hogy nincs-e veszélyeztetve az ember szabadsága? — Azt a feleletet kaptam, hogy nincs semmi baj. — Ennek következtében útra indultam. De nem állanak az ügyek ép úgy, a hogy Bécsben tudták és gondolták. A szagot már Várnán éreztem; mintha láttam volna, ott a nagy mozgásban, hogy nincs minden rendjén. Onnan sürgönyöztem Konstáninápolyba, hogy melyik hajóval és mikor érkezem meg. Jó hogy ezt tettem. Persze magamat nem adtam ki örménynek; mert ezek most a leglenézettebbek és megvetettebbek az emberek fiai között. Hogy milyen a viselkedésök a törököknek az örményekkel szemben, csak annak lehet fogalma, a ki ezt saját szemeivel látja. — A hajóba jött egy jó barátom és megkérdezett, hogy vannak-e örmény könyvek nálam? Azt feleltem: nincsenek. — Nagyon szemügyre vett a rendőrség. Mivel útlevelem rendben volt, nem félttem semmitől. És mert útlevelem az európai és ázsiai Törökországra szólott, ez szeget ütött a fejkbe. Suttogtak, tanácskoztak; az egyik vállát vont, a másik nem akart tudomást venni róla. Így tartott ez egy jó negyed óráig, míg türelmemet veszítve, az egyik hivatalnokra rákiáltottam németül, hogy: „Mit hosszabítják annyira a dolgot; ha rendben van az útlevél, adják át, hogy menjek dolgomra; ha pedig nincs rendben, ott az osztrák-magyar konszulusat, tegyenek jelentést. Ez hatott: nagy alázatossággal és méltósággal átadta a rendőrség útleveletem... De most következett a nagyobb. Ámbár nálam nem volt semmi, csak fehéreneműm, mégis össze-vissza hánytak mindent. Azután kérdezősködött a hivatal embere és tapogatott, hogy nincs-e valami a zsebemben? Kivettem a breviariumot, azonban ezzel se volt megelégedve; tovább tapogatóván azt mondta, hogy reverendám zsebében van még valami papiros. Mi az? Azt feleltem, hogy tudtommal nincs semmi; de ha van valami, akkor nyuljon ő a zsebembe és vegye ki. És ime egy örmény újságnak (շար) egy száma jött ki a zseemből, az én nagy csodálkozásomra. Én azt Rustsukban vettem volt olvasás végett.

Azonnal lefoglalta. A mellettem levő páter színét elvesztette, habozni kezdett és azalatt, míg a rendőr kiment, hogy vizsgálat alá vegye a lefoglalt lapot, a páter összeszedett mindent és mindketten a kis kézi táskával elillantunk és egy kocsiba vetve magunkat, elhajtottunk. A jó atya a kocsiban azt mondta, hogy ha még egy perezcel késünk, azonnal letartóztattak volna minket a lap miatt... A várost jól ismertem, de most minden meg van változva. Általános félsz és rettegés uralkodik mindenütt, de különösen az örmények között. A személyi szabadság oda van; én magam sem merészelek egyedül és gyalog járni, azokon a helyeken, a hol ezelőtt gond nélkül egészen szabadon le és fel sétáltam. Nem gondoltam, hogy a dolgok így állanak itt. — Egy szegény örmény, kit még ezelőtt 25 évvel ismertem, nekem azt mondta, hogy őt piasztert érő rongyot adott el; mert rongyárulással keresi napi kenyerét. Ezt látta egy kurd; szemet vetett a szegény örményre és utána ment folytonosan azt kiáltván feléje, hogy nem hagy neki békét, míg a kezéből ki nem veszi. A kurd folytonosan nyomában volt az örménynek; utoljára megfogta az örményt, de nem tudta kicsikarni kezéből a pénzt. Mikor történt ez fiam? Kérdém az örményt. — Két héttel ezelőtt. — Hát a pénzt miért tartottad a kezedben? — Mert nincs zsebem. — Hát volt ott nép és rendőrség? Temérdek sokan voltak ott. — Nem kiáltottál és nem kértél segítséget a rendőrségtől? — Nem; mert hasztalan lett volna a kiabálás. Ezáltal életemet is veszélyeztethettem volna. — Így állanak a dolgok most itt a török fővárosban. Akartam nagyobb sétákat és kirándulásokat tenni, de lebeszéltek róla és azt a tanácsot adták, hogy ne menjek sehova, ha nem akarom magamat veszélynek kitenni. — Akartam egy néhány örménynyel és különösen s patriárkával találkozni; de félek. Meg kell, hogy fontoljam, ha nem akarok bajba kerekedni. Ki gondolta, hogy a dolgoknak a következménye a törököknek a begyében még esztendők mulva is megmarad? — Az örmények minden névvel nevezendő hivataltól meg vannak fosztva. Nagyon jól emlékszem, hogy a kájekesik (csanakosok) és a hámalók (teherhordók) csak is örmények voltak. Most a temérdek csanakos és teherhordó közt egyetlen egy örmény sincs: mind meggyilkolták őket. — Hogy milyen nagy a félelem, láthatjuk a következő esetből. Konstantinápolyba szándékozott jönni a mechitháristák smirnai gimnasiunának igazgatója is. Mikor én Várnára érkeztem, tudatták ott velem, hogy épen egy héttel előbb Várnán volt az igazgató és onnan elment Konstantinápolyba. Mikor én Konstantinápolyba érkeztem, azt kérdezték tőlem, hogy hol van P. Athánász, a smirnai igazgató? Hogy hol van és mi lett vele, nem tudja senki! Én abban a véleményben vagyok, hogy ide érkezett és mivel látta, hogy itt zavargások vannak, a nélkül, hogy partra szállott volna, a hajóról kiszállott és beszállt egy más hajóba, melylyel visszament Smirnába. Szándékom volt kimenni Kis-Ázsiába; de úgy látszik ez alkalommal elmarad; ily körülmények közt nem tanácsos az utazást folytatni.

Ép most hallok, hogy a szultán még az éjjel az örmény patriarchát magához hivatta azon merényletért, melyet — mint mondják — az örmények követtek a bábu-ali (miniszterium) ellen. Tényleg a merénylet megtörtént, néhány ember meg is halt, többen megsérültek s magának az épületnek is baja történt, de nem nagy. A merényletet az új-törökök követték el és nem az örmények. Ezeket röviden tudomására hozni szükségesnek láttam annyival is inkább, mert becses és tudományos lapjában az örmény ügyek mindig fel vannak karolva. Kérem a Szerkesztő urat, szíveskedjék ezen tudósító leveletem az „Armenia“-ban nyilvánosságra hozni.

A misszionáriusok, a kik a váni kerületben (Török-Örményország) 300 árva örmény gyermek ellátásáról gondoskodnak, 350 ökröt vettek; ezekkel az ökrökkel szántották fel az elszegényedett, mindenükből kifosztott falusi örmények a tavasszal földeiket. A nemeslelkű misszionáriusok ökreik használatáért semmit sem követeltek.

A segély-alap, mely Ámerikában, az árvaságra jutott örmény gyermekek felsegélésére alakult, az utolsó 6 hónap alatt 652.000 dollárt gyűjtött.

Armenophil tüntetés Svájcban. A múlt ősszel Svájcban alakult armenophil bizottság öt tagot küldött kebeléből a köztársaság elnökéhez, kik egy 450.000 aláírással ellátott iratot adtak át neki, mely protestál az Örményországban történt mészárlások ellen. Deose úgy nyilatkozott, hogy a svájci köztársaság szövetségi tanácsa rokonszenvvel viseltetik az örmények ügye iránt, habár a nép ezen tüntetésének van jelentősége. De azért nem lehet annak sem hivatalos színezetet adni, sem abból valami következtetést vonni. A Keleten egymást követő eseményeket elintézik majd azok a nagyhatalmak, melyeknek Konstantinápolyban képviselőik vannak. Svájc közbe nem vetheti magát és megelégszik a rokonszenv ezen nyilatkozatával... A kötelességet teljesítő bizottság megelegetett az adott válaszzsal.

Örmény festő. B e z i r d s e á n Szophon örmény festőnek — kinek kitünő ecsetjéről nagy elismeréssel szólnak a lapok — két legújabb olajfestményét az áldozatkész Nubár pasa vette meg.

A bákui örmények közül Dzádurián Árákhél végrendeletileg 12.000 rubelt hagyott a gárinai Szánászárián-féle iskolának, hogy annak kamataiból szegény gyermekek tansegélyt kapjanak.

Feloldó szerkesztő és kiadó-tulajdonos: **SZONGOTT KRISTÓF.**

Szamosújvárt, Todorán Endre „Aurora” könyvnyomdája.
